

ókori latin nyelv és irodalom tudományos tanulmányozásának előmozdítása és az ókori latin filológia tervszerű utánpótlásának támogatása, a hazai latin-kutatás lehetőségeinek és szükségleteinek mérlegelése után a Társaság vezetősége három pályátételt tűzött ki:

1. Császárkori latin költészet
2. Császárkori latin történetírás
3. Latin patrisztika

Pályázni lehet a fenti három tétel bármelyikének tárgykörébe tartozó, 1980. január 1. után készült vagy megjelent munkával. A pályamunkák terjedelme kötetlen. A pályázaton 40 éven aluli kutatók vehetnek részt. A pályamunkát egy példányban kell az Ókortudományi Társaság főtítkárának benyújtani. A benyújtás határideje 1981. december 31. A pályázat eredményét a Társaság 1982. évi közgyűlésén hirdetik ki, s ekkor kerül sor a díj átadására is. A pályadíj összege 5000 forint.

AZ 1980. ÉVI ÁBEL JENŐ EMLÉKÉREM

Az Ókortudományi Társaság 1980. évi közgyűlése az Ábel Jenő Emlékéremet Ferenczy Endrének, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanárának, a történettudományok doktorának ítélte oda.

Ferenczy Endre azok közé a nem ritka tudományos kutatók közé tartozik, akiknek neve külföldön talán még ismertebb, mint idehaza. Tudományos pályája több, mint négy évtizeddel ezelőtt indult. Kétszer szakították meg erőszakos események, a tárgyszeretet azonban Ferenczy Endrét mindig hozzásegítette, hogy felülkerekedjék a mostoha körülmények akadályain és végig kövesse azt a célt, amelyet fiatalon maga elé tűzött. Doktori értekezése Dionysius Halicarnassensis és Terentius Varro kapcsolatairól már jelezte azt az irányt, amelyhez későbbi munkássága zömében hű maradt: az ókori intézmények történetének a források kritikai vizsgálatára épülő kutatását. Bécsi és római ösztöndíjas időszakának termékei: a *Ius Papirianum*ról írt tanulmánya — melynek eredményeit L. Wenger *Die Quellen des römischen Rechts* című művében elemezte és elfogadta —, valamint a *Populares*ről írt dolgozata. — Róma korai történetén kívül később átmenetileg Pannonia és Dacia története felé fordul érdeklődése, s e témának, több részlettanulmány után egy összefoglaló munkát is szentelt: A magyar föld népeinek története a honfoglalásig (Bp. 1958). Az 1950-es évektől kezdődően mind határozottabbá váltak Ferenczy Endre szerteágazó tudományos munkásságának körvonalai. Ennek az értékes tudományos tevékenységnek egyik fő területe Róma és Itália i. e. IV. századi története. Az *Acta Antiqua* első (1951—1952) évfolyamában megjelent nagy tanulmánya az i. e. IV. századi római külpolitikáról új koncepciót állított fel Rómának az itáliai államokkal, elsősorban a latinokkal fennálló kapcsolatairól, s ez a koncepció a szakirodalomban — mint azt a szakma számos kitűnőségének megnyilatkozásai mutatják — nemcsak érdeklődést, de többségében kedvező visszhangot is keltett. Nyomon követték ezt az i. e. IV. századi Róma belső fejlődését és Appius Claudius Caecus politikai pályájának addig ismeretlen mozzanatait rekonstruáló dolgozatai. A patriciusi államtól a patricius-plebeiusi államig এমন angol nyelven 1976-ban megjelent műve jelentőségét számos elismerő külföldi bíráló mellett a *Revue des Etudes Latines* 1978. évfolyamában Jean-Claude Richard önálló tanulmányban is méltatta.

Ferenczy Endre tudományos munkásságának másik területe az ókori összehasonlító jogtörténet, mely tárgykörből számos nemzetközi konferencián tartott előadást, és írt a szakterület vezető folyóirataiban (*Revue historique des Droits de l'Antiquité*, *Savigny-Zeitschrift*, *Labeo*, *Index* stb.), valamint tekintélyes gyűjteményes kiadványokban, mint pl. az *Altheim*, a *von Lübtow*, a *Grosso* és a *Donatuti* tiszteletére kiadott emlékkönyvben, mindenkor nagy figyelmet és elismerést keltett tanulmányokat a római intézménytörténet, közjog és nemzetközi jog központi kérdéseiről. A *Foedus Cassianum*ról írt értekezése Róma és Latium kapcsolatait helyezte új megvilágításba; a karthagoi szerződésekről és a *commercium*ról, a római jogra gyakorolt idegen hatásokról, vagy a *decemviri stlitibus iudicandis*-ről szóló tanulmányai az egész korai római jogtörténetről alkotott képünket befolyásolták. Jogtörténet és társadalomtörténet, társadalmi harcok szoros kapcsolatát mutatják ki tényszerűen a *clientela*, valamint a római rabszolgaság egyes jogi kérdéseiről írt munkái.

Ferenczy Endre nemcsak hazai tudományos társaságoknak tagja, meghívta tagjai sorába számos külföldi és nemzetközi tudományos társulat is. Tudományos munkásságát

1979-ben a Magyar Tudományos Akadémia akadémiai díjjal tüntette ki. Az Ókortudományi Társaság elismerését e több mint négy évtizedes tudományos munkásság iránt fejezi ki most az Ábel Jenő Emlékérem.

Hahn István

B. RÉVÉSZ MÁRIA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 1980. ÉVI ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI LATIN TANULMÁNYI VERSENYÉRŐL

Kérésünkre az iskolákban működő kollégák kedvesek voltak bennünket tájékoztatni a latin oktatás helyzetéről, ami természetesen a különböző gimnáziumokban más és más, bizonyos általánosítható vonások azonban mégis kirajolódtak leveleikből.

Megállapíthattuk, hogy milyen sok múlik e tekintetben is az igazgatók hozzáállásán. Ha ez pozitív, a kollégák évről-évre indíthatnak latinos csoportot, csak még azt kellene elérni, hogy az Oktatási Osztályok ne ragaszkodjanak a 10-es létszámhoz, mint minimumhoz, hanem ennél kisebb csoportok működését is engedélyezzék. Ez mindenképpen ésszerű és kedvező lenne, annál is inkább, mert az eredményesség — különösen a nyelvtanításban — kisebb tanulócsoporthoz esetében szinte megsokszorozódik.

Sok kartárs nehézményezte a tantervnek azt a rendelkezését, hogy a II. osztályban a latinnak, mint általában az ún. második nyelvnek, a heti óraszám 2 órára csökken. Ez a kezdeti lendület megtorpanását vonja maga után, a kezdetben világos latin nyelvi alapok összekuszálódását okozza, az ismeretek megszilárdításához elengedhetetlen begyakoroltatást lehetetlenné teszi. Ha a tanterv itt kedvezően változik, tehát a II. osztályban visszaállítja a heti 3 órát, ez nagy eredménynek számít.

Helyi intézkedést igényel a latinórák olyan elosztása, hogy a kéthetenkénti szabadszombat ne érintse túlságosan az arányos megoszlást, ami a nyelvek tanításánál különösen fontos. Végül megemlítették a kollégák, hogy milyen jó lenne, ha a latinórák részére az iskolák tudnának biztosítani állandó helyiséget, lenne e tárgynak otthona, ahol a tanár megteremthetné az órák hangulatához a megfelelő couleur locale-t.

Az 1980. évi versenyről az alábbi, nem valami örömteli adatokat közölhetjük, ami a latintanítás volumenét illeti. A latinul tanító iskolák száma tavalyhoz képest is tovább csökkent, s nem egy nagymúltú iskolában már csak a kimenő osztályos tanulhatják ezt a nyelvet, a belépő évfolyamok nem (pl. a kisújszállási Mórítz Zsigmond Gimnáziumban). Idén már csupán 71 iskola vett részt versenyünkön. Hálásan és elismeréssel kell azonban nyugtázni a kollégák mozgósító és szervező munkáját, ami azt eredményezte, hogy a csökkenés ellenére is több mint 800 tanuló vett részt a február 21-i iskolai versenyen: kerek számokban 340 másodikos és 460 harmadik-negyedik osztályos.

A másodikosok tételül egy mesét választottunk, amely Petrarca egyik levelének az elején olvasható (Le famigliari IX. 7.). A tanulságra a címben mutatunk rá: *Ha valakinek a szívében egyszer befészkelni magát a gyanakvás, az nehezen szabadul meg tőle.*

A III–IV. osztályosok tétele (Vitruvius, De Arch. IX. Praef.) *Archimedes törvényének a felfedezéstörténete* címmel a jólismert anekdotának kevésbé ismert történeti háttérét tárta a tanulók elé, és azt, hogy a véletlen csak azt segíti valamely probléma megoldásában, aki azzal elmélyülten foglalkozik.

A jó dolgozatok írói közül összesen 82 tanulót hívtunk be a budapesti versenyre, melyet a Bölcsészettudományi Kar dékánjának szíves engedélyével idén is az Eötvös Egyetem épületében tartottunk március 29-én 32 másodikos és 50 harmadik-negyedikos (21 + 29) részvételével.

A másodikosok Cornelius Napos szöveget kaptak *Epaminondas, egy görög városállam, Thebae legnevesebb polgára, a jellemzősáradtság példaképe* címmel. A szöveg egyértelmű és elég rövidre fogott volt, minden másodikos gyerek be tudta fejezni a fordítást a kitűzött idő alatt. Magát a történetet — legalább nagyjából — szinte minden versenyző megértette, de teljesen hibátlan fordítás idén sem született, ezért nem adtuk ki az első díjat.

A III–IV. osztályosok dolgozata hosszabb és nyelvtanilag igényesebb volt, az 50 közül 4 tanuló nem tudta végigfordítani. Livius (Ab urbe cond. XLV. 7–8.) szép, bár idealizált képet fest a római hadvezérről: *L. Aemilius Paulus fogadja táborában a legyőzött makedon királyt, Perseust.* A 20 sornyi részletben olvasható, hogy a «római» tisztelettel bánik a megvert ellenséggel, magához emeli a hatalmát veszített volt uralkodót, s ilyen magatartásra inti a fiatalokat is, akiket könnyebben elvakít a siker, s nem tudják még, hogy a szerencse forgandó. Reméljük, hogy a mi fiataljaink eszéből-szívéből sem hullanak ki nyomtalanul e tanítások és tanulságok.